

ad quid dedit: Vt ipse qui est uita, & uita quidem æterna, det ijs quæ condita sunt uitam æternam, & creaturis cōmunicet suæ infinitæ bonitatis donū, & eas ad confortiū suæ diuinitatis, quæ est felicitatis abyssus, euehat: nam qui credit in filiū dei, qui est IESVS CHRISTVS super omnia benedictus, habet uitam æternam: quia habet filiū dei: non quod adhuc habeat manifestā, sed occultam. Qui autem incredulus est filio dei, uita illa priuatus, nō uidebit uitā illam æternam: quia nō uidebit in gloria filium dei, sed ira, indignatio & ultio dei manet: siue ut Græce habetur *μενῆ ἐπ' αὐτόν*, id est manebit super eum: sic enim uetusti codices Græci manu scripti habent, non *μείνει*, id est manet. Et per futurum enunciandum indicat etiam uerbum quod præcedit, uidebit: ut sic dicamus, non uidebit uitam, sed ira dei manebit super eum: quod etiam sermonis proprietates exigunt. Sed & ira dei, id est ultio & uindicta, non quamprimum manet super incredulum: sed reuera nisi resipiscat, manebit super eum: quia ut scriptum est, *Psal. 36.* Dominus irridebit eum, quoniam prospicit quod ueniet dies eius. Non quāprimum manet (inquam) ira dei super incredulum, nisi fortè dicas, quod manet super eum etiam in hoc mundo: etsi nondum manifesta, occulta tamen. nam ut fides facit occulte uiuere in hoc mūdo uita æterna: ita infidelitas facit occulte morte æterna mori in hoc mundo: & ut in fideli occulta est tota gloria dei, quam aliquando habiturus est (nam in eo cœlestis pater & filius inhabitāt: & mansionem (inquit) apud eum faciemus) sic in incredulo, & infideli occulta est diuina ultio, quam tādē passurus est: uas est enim inferni, & mortis, quī diabolus est. Ergo qui fidei, gloriæ, & pacis est largitor, sic nobis fidem filij dei donare dignetur, ut ipsum inhabitantē habeamus, & uita iam in hoc mundo uiuamus æterna, eam quæ mortalis est, fluxa, & momentanea, quam solā homines uidēt: ne pili quidem facientes præ maiestate gloriæ illius uitæ, quam sola mēs bona fide, quæ est credere in filium dei, percipit: rapta in diligentem illum summum, summum dilectum, & infinitum amorem: quem non sua, sed diuina uita uiuens cognoscit suum esse unum & trinum deum, patrem, filiū & spiritum sanctum. Cui honor, potestas, & gloria per imensa seculorum secula, Amen.

Psal. 36.

Iod. 14.

C A P V T Q V A R T V M.

31

32

T ergo cognouit IESVS, quia audierunt pharisæi quod IESVS plures discipulos facit & baptizat, quam Ioānes: quāquam IESVS non baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per mediam Samariam. ¶ Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædiū quod dedit Iacob, Ioseph filio suo. Erat autē ibi fons Iacob. IESVS autē fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontē. Hora autē erat quasi sexta. Venit autē mulier de Samaria haurire aquā. Dicit ei IESVS: Da mihi bibere. Discipuli enim eius abierant in ciuitatē ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, bibere à me possis, quæ sum mulier Samaritana? Nō enī coutūtur Iudæi Samaritanis. Respōdit IESVS, & dixit ei: Si scires donum dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquā uiuam. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est. Vnde ergo habes aquam uiuam? Nūquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum: & ipse ex eo bibit, & filij eius, &

5

10

15

eius, & pecora eius? Respōdit I E S V S, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterū. Qui autē biberit ex aqua, quā ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quā ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salietis in uitā æternā.

20 Dicit ad eū mulier, Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neq; ueniam huc haurire. Dicit ei I E S V S: Vade, uoca uirū tuū, & ueni huc. Respōdit ei mulier, & dixit: Nō habeo uirum. Dicit ei I E S V S: Bene dixisti, quia non habeo uirum. Quinque enim uiros habuisti, & nūc quem habes, non est tuus uir. Hoc uerē dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo quia propheta es tu. Patres nostri in mōte hoc adorauerūt, & uos dicitis quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei I E S V S: Mulier crede mihi, quia ueniet hora quando neq; in mōte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis patre. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quādo ueri adoratores adorabunt patre in spiritu & ueritate. Nā & pater tales quærit, qui adorēt eū. Spiritus est deus: & eos qui adorāt eū, in spiritu & ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quia Messias uenit, qui dicitur C H R I S T V S. Cū ergo uenerit, ille annūciabit nobis omnia. Dicit ei I E S V S: Ego sum qui loquor tecū. Et cōtinuō uenerūt discipuli eius, & mirabantur, quia cū muliere loquebatur: Nemo tamē dixit, quid quæris, aut quid loqueris cū ea? Reliquit ergo hydriā suā mulier, & abiit in ciuitatē, & dicit illis hominibus: Venite, & uidete hominē qui dixit mihi omnia quæcūq; feci: nunquid ipse est C H R I S T V S? Exierūt ergo de ciuitate, & ueniebant ad eū. Interea rogabant eū discipuli, dicētes: Rabbi māduca. Ille autē dixit eis: Ego cibum habeo māducare, quē

40 uos nescitis. ¶ Dicebāt ergo discipuli ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis I E S V S. Meus cibus est, ut faciā uolūtatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Nōne uos dicitis, quod adhuc quatuor mēses sunt, et messis uenit? Ecce dico uobis, leuate oculos uestros & uidete regiones, quia albæ sunt iā ad messem. Et qui metit, mercedē accipit, & cōgregat fructū in uitā æternā: ut & qui seminat simul gaudeat & qui metit: in hoc enī est uerbū uerū, quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi uos metere, quod uos nō laborastis. Alii laborauerunt, & uos in labores eorū introistis. ¶ Ex ciuitate autē illa multi crediderūt in eū Samaritano

50 rū, propter uerbū mulieris testimoniū perhibētis, quia dixit mihi oīa quæcūq; feci. Cū uenissent ergo ad illū Samaritani, rogauerunt eū ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderūt propter sermonem eius. Et mulieri dicebāt, quia iā non propter tuā loquelā credimus: ipsi enī audiuimus, & scimus quia hic est uerē saluator mundi. ¶ Post duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilæā. Ipse enim I E S V S testimoniū perhibuit, quia propheta in sua patria honorē nō habet. Cū ergo uenisset in Galilæā, exceperūt eū Galilæi, cū omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. Et ipsi enim uenerāt ad diē festū. Venit ergo iterū in Chana Galilææ.

ubi fecit aquam uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Ca-
pharnaum. Hic cum audisset quia IESVS adueniret a Iudaea in Galilaea, abiit
ad eum, & rogabat eum ut descenderet & sanaret filium eius: incipiebat enim
mori. Dixit ergo IESVS ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non credi-
tis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus.
Dicit ei IESVS: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni, quem dixit
ei IESVS, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciaue-
runt dicentes, quia filius eius uiueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua
melius habuerit. Et dixerunt ei, quia heri hora septima reliquit eum febris. Co-
gnouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei IESVS: Filius tuus ui-
uit, & credidit ipse, & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit IESVS,
cum uenisset a Iudaea in Galilaeam.

ANNOTATIONES BREUES XL. CIRCA LITERAM CAP. IIII.

1	IESVS ὁ κύριος dominus	21	dixit * αὐτῷ εἰ.	παρ' αὐτοῖς apud ipsos
3	IESVS * αὐτὸς ἴψε	24	uerè ἀληθῆς	52 eius. αὐτοῦ
5	per — mediam	29	uenit uentura est	ἰψίους masculinum
8	autem οὐμ	30	& infra. adorent eum, adorent ipsum	53 mundi * ὁ χριστός CHRISTVS.
8	ergo supra ἐπί	33	tecum. σοι	57 iterum * ὁ ἰησοῦς IESVS
8	super ad	33	tibi continuo ἐπὶ τοῦτο	58 regulus βασιλικός regius & infra.
8	haurire ut hauriret	36	in hoc, interim	58 infirmabatur * ἐν ἡμέραις ἐν ἡμέραις
12	contuntur συγγεῶνται	37	Venite, — & nunquid nōne	60 filium τὸν ἡόν
13	cōmercium habent forſitan ἄμ	38	Exierūt — ergo	60 incipiebat enim mori. ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν
14	in quo haurias ἀντλήματα	40	Nunquid aliquis μή τις	erat enim moriturus, futura enim erat ut moreretur
15	hausitrum altus βαθύ	42	Nunquis ut perficiam καὶ πελώσω	62 filiius τὸ παιδίον
18	profundus Qui autem ὅς δ' ἄμ	42	& perficiam quatuor menses τετράμηνος	63 puerulus filius tuus ὁ ἡός σου
18	Quicumque autem in aeternum εἰς τὸν αἰῶνα	47	quadrimestre labores τὸν κόπον	64 serui * αὐτοῦ eius 65 filius eius uiueret. ὁ παῖς σου ζή
21	in æuum Respondit — ei	50	ſingulare. ibi	puer tuus uiuit 65 melius

65 melius
κομψότερονcommodius
67 illa hora eratἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
in illa hora

COMMENTARIUS IN CAPVT QVARTVM.

Magnificum testimonium Ioannis præcursoris de CHRISTO, qui filius dei est, non ipso quidem, sed spiritu dei per eum loquente: quia qui de terra est, de terra loquitur, audiuius: nunc subdit Ioannes non ille, sed euangelista, quid postea factum sit, dicēs. ¶ Ut ergo cognouit IESVS, quia audierunt pharisæi quod IESVS plures discipulos facit, & baptizat quam Ioannes: quanquam IESVS nō baptizaret, sed discipuli eius: reliquit Iudæam, & abiit iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per mediam Samariam. ¶ Cognouit IESVS suo spiritu: non enim erat ei opus, ut ipse quicquam alio narrante disceret. Et pharisæi illi, qui audierant quod IESVS plures discipulos faceret & baptizaret, quàm Ioannes: discipuli erant Ioannis, qui de hac re conquesti fuerant apud Ioannem, cum ijs qui suæ erant factionis sectam molientes. Quo facto, protinus dominus procul ab eis abcessit: ostendens se cōtinuò ab ijs discedere, qui sectæ sunt amatores, quicquid suæ sectæ zelo ducuntur: quia in CHRISTO nulla debet esse secta, nulla sectio, sed uniuersalis & undiq; conspirans una religio, ad quam (ut inquit Paulus) peruenimus ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula: In qua una charitate omnes in deum feramur, & omnes inuicem ad unum, & in uno cōglutinemur. Lumen, omnium una fides, quam filius dei dedit. Ignis, charitas quæ omnes accedit, qua haud secus omnes sunt unum, ac multa flammantia ligna una flamma, tendentes in altum in filium dei. Sed & Ioannes quamprimum uidit in nomine suo sectam fieri, dixit, ut uisum est: oportet illum crescere, me autem minui. Et illud minui, erat deficere atq; sectam tolli: religionem autem CHRISTI magnificatum iri, sempiternamq; fore, nam luce ueniente, euanescent tenebræ, & obtinente uniuersali, cessat particulare. Et proinde in lege Moyli, cum uiderūt aliquos particulari aliquo zelo tandem eò deuenisse, ut sectam molirētur, debuissent legis principes conari, ne res ipsa ad sectam usq; proserpisset: quia omnis secta ut secta, non bona. Sic non fuissent pharisæi, non fuissent sadducæi, nec audiuisent à domino id irritum fecistis mandatum dei propter traditionem uestram. Et nunquid ad legem dei aliquid perfectionis, homines nouis traditionibus addere possunt? Non profectò, & qui huic ueritati aduersantur, CHRISTO & spiritui eius aduersantur, qui ministrat quæ in hac re sunt dicenda. Sed etsi ad legem ueterem aliquid perfectionis adiectum est: id tamen non fecit homo, sed deus. At nouæ legi quid perfectionis addi posset? Nihil sanè, immo id cogitare impium esset, & dicere blasphemum. Nulla ergo in ijs quæ ad deum pertinet, sit traditio humana: sed sola diuina, & ea pura sinceraq; permaneat. Quod sicubi illa obrepere incipiat, cum primum apparuerit, eliminè. Et dicamus (quod Ioannes dicebat) de lege CHRISTI, quæ est uniuersalis traditio, illam crescere oportet: & de particulari, hanc autem diminui atq; tolli. Sic transibimus cum Petro, Iacobo, Ioanne, & cæteris apostolis cū IESV in Galilæam, quæ locum transmigrationis nostræ ex hoc mundo ad deum, nobis figurat. Quod autem pharisæi illi, sectionis amatores, & sectores unionis audiuerant, quod IESVS plures discipulos faceret & baptizaret quàm Ioannes: id illis occasionem inuidiæ & querelæ præstiterat: quanquam & id falsum erat, iuxta id quod audiuerant, aut intellexerant: quia CHRISTVS non baptizabat ipsemet turbam uenientem ad se, sed discipuli eius. Non baptizabat inquam sensibiliter & uisibiliter, quam ipse (ut dictum iam est) omnes baptizabat: & solus quidem spiritualiter, & inuisibiliter. Sed age discipuli qui baptizabant baptismo CHRISTI: nōne & ipsi eodē erant baptizati? Quis dubitat, etsi litera non exprimit? Quis enim in cōtrouersia ueræ

tat, cum ipsi scissent à Ioanne, quod ipse non baptizabat nisi in aqua: sed **CHRISTVS**,
 cui⁹ erāt discipulī, baptizabat in spiritu sancto, eos uoluisse baptizari baptismo **CHRIS**
STI, qui est in spiritu sancto: quo pacto aut omnes, aut eorum aliqui, quod etsi litera
 non exprimit, spiritus tamē suggerit, baptizati à **CHRISTO**, qui omnes inuisibili uir-
 tute ac sacramento baptizat & baptizauit, baptizauerunt reliquos. Reliquit ergo do-
 minus, ob sectam surgentem, Iudæam, & abiit iterum in Galilæam: nam ex Galilæa
 uenerat in Iudæam. Et redeundo transiit per mediam Samariam. Oportebat autem
 (inquit) eum transire per mediam Samariam. Vnde constat Samariam inter Iudæam
 & Galilæam interiacere. Sed non solum ob id oportebat eum transire per mediam
 Samariam, sed etiam ut illic quoq; diuina uirtus eluceret. Quod ex ijs agnoscit quæ
 32 » subdit Ioannes, dicens. ¶ Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iux-
 » xta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. **IESVS** au-
 » tem fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: hora autem erat quasi sexta. Venit
 » autem mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei **IESVS**: Da mihi bibere. Discipuli
 » enim eius abierant in ciuitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana:
 » Quomodo tu Iudæus cum sis, bibere à me potes, quæ sum mulier Samaritana?
 » non enim coutuntur Iudæi Samaritanis. Respondit **IESVS**, & dixit ei: Si scires donū
 » dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere: tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi
 » aquam uiuam. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus
 » est: unde ergo habes aquam uiuam? Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui de-
 » dit nobis puteum: & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit **IESVS**,
 » & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam
 » ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
 » salientis in uitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut nō
 » sitiam, neq; ueniam huc haurire. Dicit ei **IESVS**: Vade, uoca uirum tuū, & ueni huc.
 » Respondit ei mulier, & dixit: Nō habeo uirum. Dicit ei **IESVS**: Bene dixisti, quia nō
 » habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus uir. Hæc
 » uerè dixisti, Dicit ei mulier: Domine, uideo quia propheta es tu. Patres nostri in mon-
 » te hoc adorauerunt, & uos dicitis quia Hierosolymis est locus ubi adorare oportet.
 » Dicit ei **IESVS**: Mulier, crede mihi, quia ueniet hora quando neq; in monte hoc, neq;
 » in Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod
 » scimus: quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora, & nunc est, quando uerī adoratores
 » adorabūt patrem in spiritu, & ueritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum.
 » Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Di-
 » cit ei mulier: Scio quia Messias ueniet, qui dicitur **CHRISTVS**. Cum ergo uenerit ille,
 » nunciabit nobis omnia. Dicit ei **IESVS**: Ego sum, qui loquor tecum. Et continuo ue-
 » nerunt discipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen di-
 » xit, quid quæris, aut quid loqueris cū ea? Reliquit ergo hydriam suā mulier, & abiit
 » in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & uidete hominē qui dixit mihi omnia
 » quæcunq; feci, nōne ipse est **CHRISTVS**? Exierunt ergo de ciuitate, & ueniebant
 » ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem dixit
 » eis: Ego cibum habeo manducare quem uos nescitis. ¶ Hæc pars Samariæ erat in fi-
 » nibus tribus Neptalim, & ciuitas Sychar, ut habetur in libello de locis Hebraicis, ante
 » Neapolin, iuxta agrum quem dedit Iacob filio suo Ioseph. Prædium ergo Iacob, de
 » quo hic fit sermo, illud est de quo Geneseos capite trigestimotertio scribitur: Emitq;
 » partem agrī in qua fixerat tabernacula, à filijs Emor patris Sychem, centum agnis. Et
 » à prædio illo haud multum distabat ciuitas Sychar: quia in prædio illo foderat Iacob
 » puteum, qui adhuc illa tempestate fons Iacob appellabatur, ad quem ueniebāt ex **Sy**
 » char mulieres, inde hausturæ aquam. Ad quem cū uenisset dominus fatigatus ex uia,
 qui

qui infatigabilis est: etsi in uia & itinere illo à Hierosolymitis, & factione discipulorū Ioannis fatigatus fuerat, ut scribit Hieremias. Erudire Hierusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam, terram inhabitabilem. & subditur: Ecce uerbum domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Idcirco furore domini plenus sum, & laboraui sustinens. Quid enim est, laboraui sustinens: nisi defatigatus sum sustinēdo: Ad quem inquam cum uenisset, sedit super eum: & hora erat quasi sexta, id est meridiana. Venit autē è Sychar mulier Samaritana, ut hauriret aquā. **I E S V S** cum ea uitæ miscet sermonem. Adorandi modū indicat. Se manifestat **C H R I S T V M**. Relinquit mulier hydriam ad puteum. Redit in ciuitatem, ut nunciet se inuenisse omnia scientem Messiam. Hoc ex re factum uidetur: quia reliquit Iudæam, cum secta discipulorum Ioannis incipiebat, & transijt per Samariam, qui secti & schismatizerant: ex sectis enim ad schisma peruenitur. Ergo Sychar schismaticorum ciuitas: mulier Samaritana inde egressa, schismaticorum secta. Fons Iacob, & aqua illa, illorū doctrina. Iter ex quo dominus fatigatus est, id est quo itur ex incredulis & sectis ad schismata: id enim **C H R I S T O** odiosum est & laboriosum. Quod **I E S V S** sedebat super labrum fontis: uisitationem benignitatis **I E S V** designat, uolentis ex mortifera doctrina ad uitalem reuocare. Quod fermè hora sexta erat, quæ est mediæ diei tempus: subindicat quod circa medium tempus diei, id est temporis gratiæ, dominus fatigatus, nō ultra tolerabit illas, sed uisitabit & tollet eas, uero restituto dei cultu, ueraciq; doctrina fidei. Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam: quia soli illi, qui sunt illius alienatæ à deo factionis, illam ebibunt doctrinam. Cui dominus dicit: Mulier, da mihi bibere: non illam quidem aquam, sed ueram doctrinam petens. Quod respondet mulier: Quomodo Iudæus cum sis, bibere à me potes, quæ sum mulier Samaritana: miratur quod Iudæus, id est non sectus, non diuisus, non schismaticus ab ipsa petat aquam illam: quam reuera non petebat. Quod autem adiicit: Non enim contuntur Iudæi Samaritanis: se declarat schismaticam. Et hic quodam modo mysterium aperitur. Quod subdit dominus: Si scires donum dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere: tu forsitan, siue (ut Græce habetur) *οὐκ ἐπ*, tu utiq; petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam: ostendit illi se non petere ab ipsa aquam putei: sed aquam uiuam, doctrinam uiuam, quam ipse poterat dare, non illa. Et petierat ab ea aquam hanc, non ut ipsi daret (nam illa nō habebat) sed ut cognosceret suam inopiam, & ab ipso peteret, tanquam ualde pauper ab eo, qui plusquam diues erat. Quæ si nouisset donum dei (magnum ne donum dei est, quod ipse qui ex seipso solus bonus est, dignatur uenire ad nos, fatigatus, quiescit & expectat, ut uenientes ad se ultrò prouocet ad petendum, & se illis ultrò pandat & donet?) & si nouisset quis dicebat ipsi, da mihi bibere, da mihi uerā doctrinam, ueramq; fidem: is enim erat filius dei, & æterna sapientia: petisset sanè ab eo, & dedisset ei aquam uiuam, quæ est uiua fides, ueraciq; (quæ sola saluat & satiat) doctrina. At mulier miratur quomodo posset ipsi dare aquam: id nimirum carnaliter & passibiliter intelligens de aqua materiali: cum de aqua spiritali, quæ à spiritu sancto est, intelligeret: præsertim cum puteus esset profundus, & ipse nullum habere uideretur hydrophorum quo illam hauriret: & cum etiam Iacob, qui pater eorum secundum carnem fuerat, & puteum ipsi dederat, aliam habere non potuerit, qua suam suorumq; sitim restingeret, licet tantus quo etiam ipsa non existimabat maiorem, fuisset. Respondet dominus: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: per quod indicat hæreticorum & schismaticorum doctrinam satiare non posse: sed sitim, perpetuumq; cruciatum relinquere, quid enim aliud sitis, quam cruciatus: Et subdit: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo, quæ est uera doctrina, uera fides, uera dei cognitio, nulla errorum caligine obnubilata: non sitiet in æternum, id est satiabitur, quiescet, ac nullā aliam de deo quæret doctrinam: non ab exteris mendicabit, sed aqua quam ego dabo

ei, fiet in eo fons aquæ uitæ salientis in uitam æternam: quia hoc spiritus sancti donum, hæc abundans bonitatis, lucisq; diuinæ infusio, nunquam deficit, sed perducit in uitam æternam, salitq; ex hoc mundo in regionem ætheream: ubi mors nulla, sed sine fine uita regnat, quæ est uita æterna. Quod mulier hæc audiens, ait: Domine, da mihi hæc aquam, ut non sitiam, neq; ueniam huc haurire, indicat quod ubi uirtus satiandi & uiuificandi ueræ doctrinæ cognita est, desyderatur ac petitur, & ea quæ prius placebat multis inuoluta erroribus, deseritur. Cum subdit dominus, Voca uirum tuum, & ueni huc; per uirum error sectæ insinuatur. Illa respondet se non habere uirum, quod approbat dominus: quia proprius illi non erat, sed erat alienus. At quinq; proprios habuerat, quibus sextum alienum adiecerat: quod designat, ubi sunt hæreses, ubi schismata, ibi errores multos, tum peculiare, tum aduentitios regnare. Manifestatio ergo uirorum, est in uera luce manifestatio errorum, qui sectis, & aquam earum haurientibus dominantur. Mulier detectis secretis suis, fatetur eum prophetam esse: quod manifestis & detectis seducentis doctrinæ erroribus, ueram doctrinam cognoscimus à deo esse. Pergit de ueritate ad synceram dei honorificentiam, spectante quæ rectam consernit fidem, percontari, cum ait: Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & uos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet: quia ubi peculiare errores & aduentitij, euangelica & prophetica luce sunt detecti, syncerus dei cultus quæritur, & an qui à maioribus inductus est, sit tenendus, aut si plures inducti sunt, quis sequendus. Quod dominus respondet ei, Mulier crede mihi: ostendit in ijs quæ pertinent ad deum, soli deo esse credendum. Quid est enim, crede mihi: nisi crede deo, & non ijs quæ patres aut fecerunt, aut induxerunt, quæ non sunt dicta à deo, quod innuit cum subdit: Quia ueniet hora, & nunc est, quando neq; in monte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitur pater. Et quando uenit tempus illud? Ab aduentu profectò CHRISTI, & maxime à diffusionem spiritus sancti. Sed spiritu illo se minus manifestante, posteriores multa induxerunt, quæ primigenia ignorauit ecclesia: quæ neque hic, neq; nunc, sed ubiq; & semper patrè adorabat in spiritu & ueritate, & deum in deo: quare ubiq; & nusquam, & semper, & nunquã: & quamuis bene ubiq; melius tamen nusquam, nam in deo: & quamuis etiã bene semper, melius tamen unquam: nam in deo, immo supra semper, nam in æternitate. Porro hæc uerba domini, Vos adoratis quod nescitis: ad schismaticos & hæreticos pertinent, qui male adorant: nam non ubi oportet, nec quod oportet. Hæc uero, Nos adoramus quod scimus, quia salus ex iudæis est: ad ueros iudæos qui sunt secundum spiritum iudæi, iuxta nominis interpretationem, uerè confitentes gloriam dei, uerèq; deum glorificantes. Et salus ideo ex iudæis est: quia dominus noster IESVS CHRISTVS ex iudæis secundum carnem descendit: qui non solum carne, sed & spiritu iudæi erant, ex Dauid uidelicet, & semper intacta, semperq; benedicta uirgine: nam & peculiariter filius Dauid dicitur, & MARIA mater eius. Et se dominus iudæis uerisq; adoratoribus adnumerat: quia ipse est uerorum adoratorum archetypum exemplar, ipsaq; ueritas: neq; ullus unquã accedere potuit, aut poterit ad adorationis ipsius ueritatem, etiã secundum eam, quæ uerè in ipso est, hominis formam: nam secundum formam dei, unã cum patre adoratur in spiritu & ueritate: in spiritu (dico) sancto, & ueritate quæ ipse est. Quia pater quærit tales adoratores. Quales? Qui ipsum adorent in spiritu & ueritate, qui adorent deum in se in deo & deo: nam in spiritu, qui spiritus sanctus est & deus: & in ueritate, quæ filius dei est, atq; deus. Spiritus (inquit) est deus: & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Et id libri iob: Spiritus dei fecit me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit me. testatur spiritum sanctum esse deum. Tacuit, ueritas est deus: quia id erat de se, quod etiam ex hoc intelligi poterat: quia spiritus ille, spiritus ueritatis est: ergo ueritas deus. non enim deus, nisi dei, aut à deo esse potest. Non hic ergo, aut illic adorandus deus: sed

Iob. 33.

deus: sed (ut dictum est) ubiq; & nusquam. Neq; nunc aut tunc, sed semper & nunquam. Et melius nunquam & extra, ac supra omne tempus: nā (ut dictum est) in aeternitate. Mulier audiens hæc sublimia de uera adoratione, tangitur memoria Mesia, sine quo non potuit uera cognosci adoratio, & dicit: Scio quod Messias ueniet, qui dicitur CHRISTVS. Cum ergo uenerit, ille nobis nunciabit omnia. & id, Scio quod Messias ueniet: uerba sunt mulieris: ubi illud, scio, fidem certam exactamq; designat. at id, Qui dicitur CHRISTVS: euangelistæ uocabulum Mesiam interpretantis uerba sunt. Nam Hebraice Messias, & Græce χριστός, CHRISTVS, idem sunt. Et hæc rursus, Cum ergo uenerit, ille nobis nunciabit omnia: uerba sunt mulieris, quæ perinde ualent, ac si diceret: Cum uenerit Messias, aperiet nobis omnia quæcunq; ad uerum dei cultum, ueramq; adorationem pertinent. Et qui hanc fidem habent, dominus se protinus illis manifestat. Quod insinuat id, quod dominus dixit ei: Ego sum, qui loquor tecum. Et quid est, quod mulier reliquit hydriam suam: nisi quod reliquit sui schismatis, suæq; sectæ doctrinam? Quid, quod ingressa urbem ait, Venite, & uidete hominem, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci: nonne ipse est CHRISTVS: nisi quod qui à sectis respiciunt, uerum CHRISTI spiritum habentes, annunciant CHRISTVM, dei sapientiã omnia sciẽtem, etiam cordium abditissima, ad cuius uisionem, id est fidem alios accersunt, atq; uocant: Quid quod egrediuntur ciuitatem, & ueniunt ad eum: nisi quod relinquant errorem, & ueniunt ad CHRISTVM? Præter enim doctrinam CHRISTI cætera sunt deuia, si de salute aeterna quæstio est. Et quid est, quod tunc discipuli in urbe quærebant panes, cum dominus alloqueretur mulierem: nisi quod qui in locum discipulorum succedent, cum iam dies CHRISTI in longum processerit, doctrinam quærent nō satis purã, aut corporeæ uitæ sustentationi magis studebunt, quàm aeternæ? Quid est, mirabantur quod loquebatur dominus ad mulierem: nisi quod miraculo illis erit, quod deus eos qui perditissima fuerint doctrina, & à deo secti separatiq;, ad ueram, sinceram, ac puram reparabit doctrinam? Quid insuper, quod discipuli rogabant dominum dicentes, Rabbi manduca, & noluit manducare: nisi quod dominus doctrinam discipulorum illius temporis refutabit: quæ etsi illis bona uidebitur, alium tamen cibum, aliamq; doctrinam dominus desiderabit: nimirum ut fiat sola uoluntas patris, qui miserit ipsum ad reuocandam ab errore ad ueritatis doctrinam, innouandamq; ecclesiam, quam ipsimet ecclesiæ duces, sed tūc cæci & discipulorum uice fungentes, ignorabunt: nam cibus eorum, carnalis: quem autem requirit CHRISTVS, spiritualis est. Quod intelligere possumus ex ijs quæ subiungit Ioannes, dicens. ¶ **Di** 33

ceban ergo discipuli adinuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis IESVS: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Nonne uos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis uenit? Ecce dico uobis, leuate oculos uestros, & uidete regiones, quia albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in uitam aeternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est uerbum uerū: quia alius est qui seminat, & alius qui metit. Ego misi uos metere, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. ¶ Cum discipuli interrogabant, Nunquid aliquis attulit ei manducare? hoc dicebant, quia dixerat eis: Ego cibum habeo manducare, quem uos nescitis, quod ipsi passibiliter intelligebant de cibo corporali. Quod iuxta præcedentia designat successores, ad carnalem sensum, carnalemq; doctrinam, præter quam nullum credent esse dei cultum, prolapsuros. Sed dominus longè aliter illud eis explicuit, cum ait: Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me, & perficiam opus eius. Cibus ipsius non carnalis, sed spiritualis erat, quæ erat doctrina patris uoluntatis. Proinde nullus alius cibus ad uerum dei cultū, quàm dei uerbū quod per filium à deo patre est mandatum, est recipiendus. Quem si cupimus, solum sequa-

mur euangelium, sanctasq; scripturas. Quod si qui alijs scripturis quibuscunq; , & à quibuscunq; scriptis autoribus per omnia æque, aut etiam magis quàm euangelio, diuinitusq; inspiratis sanctis scripturis pertinaciter hærent: similes nimirum essent tñ pharisæis & discipulis Ioannis, propter quos dominus à Hierosolymis & Iudæa recessit: tum Samaritanis, de quorum aqua dominus bibere noluit. Nec longè abessent ab errore neotericorum Iudæorum, qui sic scripturis suorum magistrorum, & traditionibus eorum addicti sunt, ut dicant se eis credere debere, etiam si dextram dixerint esse se sinistram. Et certè dextram dicunt esse sinistram, & contrà: quando legem **CHRIST I** dicunt esse malam, & suam legem, immo traditionem esse tenendam. Vide ergo quàm periculosum sit, alijs scripturæ quàm sacræ esse addictum: aut aliam, quàm quæ uerbum dei est, quam continet utrunq; testamentum, dicere sacram, aut perinde uenerari ut sacram ipsam. **O euangelium fons aquæ uiuæ salientis in uitam æternam: quando regnum tuum purè adueniet: Quando solus omnia in omnibus erit CHRISTVS:** Quod autem dicit, Nonne uos dicitis, quod adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet: id de messe temporali in parabola capiendum est. & dicit, Adhuc quatuor menses sunt: quia post pascha, ut in Aprili hæc uerba dixerit. Quod autem subiungit, Ecce dico uobis, leuate oculos uestros, & uidete regiones, quia albæ sunt iam ad messem: hoc de messe spirituali est intelligendum. Oculi, mentis perspicacitas: **Regiones, nationes gentium.** Leuat oculos & uidet, qui mētis acie in deum eleuata, ista prospicere potest. Albor, purificatio, amor iustitiæ, ueriq; dei cultus agnoscendi sancta cupiditas, quam secretò in mentes hominū inserit deus, qui fator est messis, & sol iustitiæ. Messis, adductiones ipsæ nationum ad horreum domini, ad regnum filij dei. Qui metunt, sunt qui in ecclesiam, quæ est regnum dei, introducunt. Qui seminat, filius dei. Deinde propheta spiritu eius inspirati, apostolici uiri, & denique omnes quicunq; uerè annunciant uerbum dei, cooperatores sunt seminanti. Et qui metit, mercedem accipit: mercedem inquam gratiæ, mercedem magnam nimis, quæ in infinitum omne meritum excedit & debitum: si quid tamen ipsis præsertim à deo deberi posset. Vnde ut quoad ipsum, in nobis non potest esse meritum: ita neq; ipsa unquam potest esse debitum. Et qui metit, fructum messis quam metit, cōgregat in uitam æternam, quæ sunt animæ quorumcunq; è nationibus collectorum, qui numero saluandorum aggregantur: quod est gaudium & seminanti **CHRISTO**, & metenti, ac in horreum domini congreganti. Et alium esse qui seminat, & alium qui metit, insinuat dominus cum ait: In hoc enim est uerbum uerum: quia alius est qui seminat, & alius est qui metit: nam qui seminat, filius dei est, ut dictū est: quod etiam ex parabola seminantis apud Matthæum capite tertiodécimo, & Lucam capite octauo, intelligi potest. Alij qui laborauerūt, sunt omnes qui seminanti cooperati sunt citra messem, collectionemq; in horreum: ut priores propheta, sancti homines, & Ioannes in Iudæa, in quorum labores introierunt apostoli ad colligendum, & cōgregandum in regnum **CHRISTI**. Sic quoq; facturi sunt, quando regnum **CHRISTI** renouabitur, quod iam multum ad se ctas & schismata in Asia, Africa, & etiam Europa delapsum est. Quo tempore uenient discipuli Ioannis, & etiam Samaritani, id est secti & diuisi, ad **CHRISTVM**. Quod in typo & uestigio innuit Ioannes euangelista, dicens. ¶ Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum. propter uerbum mulieris testimonium perhibētis: quia dixit mihi omnia quæcunq; feci. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt propter sermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipsi enim audiuius, & scimus quia hic est uerè saluator mundi. ¶ Primo crediderūt Samaritani propter uerbum mulieris, **CHRISTVM** dei sapientiam omnia scientem, intimaq; cordium penetrantem annunciantis: & hæc credulitas quodāmodo fuit

34

»
»
»
»
»

habet & hu
erum uerbo
modi diuina
ueritatis est
id est prepara
tione & imma
tione quelan
modi. Ne erg
uult approba
tionem propter
ueritatem. ¶ I
ueritatis dicit
homo credi
homo, ual
propter
mens demum
habet in Galile
tuo honorem n
tas omnia uide
no uerbum. ¶ E
m regulus, e
ducenter a lu
t filium eius,
dicit, non ce
reas. Dicit ei
erit, & hanc
is quæ filius e
tunc tui, q
habet erat, in
uult hanc iterum
¶ Quibus test
tue quado in l
prophetiam ill
pugnatus null
quæ quato n
tunc hic ide
dicitur signa
ueritatis & doc
tate argume
tationum.
quodam reg
tegetur, don
tue & sanaret
tunc per eum i
tunc prodiga u
tationum, qu
tunc nulli dece
tationum & i
tunc quom n

do fuit infirma & humana. Secundo, secretiore & diuiniore illapsu iam IESV in cordibus eorum uerbo suae praesentiae inhabitante, & cum eis manente: & haec fides fuit alta, firma, & diuina. Et tunc fuit magna copia credentium. Mulier postquam urnam & aquam ueteris cisternae reliquit, gessit typum ecclesiae & fidelium, qui non nisi ad credendum praeparant. Fides autem quae perficit, desuper aduenit, sacrosancto IESV inhabitante & immanente spiritu. Quam qui habent, dicunt mulieri: Non amplius propter tua loquelam credimus: ipsi enim audiuius, & scimus quia hic est uere saluator mundi. Ne ergo posthac dicamus, Euangelio non crederem, nisi ecclesiae crederem, aut nisi approbasset ecclesia, aut similia: sed potius cum Sycharitis iam uere fidelibus, iam non propter loquelam tuam credimus: nam nullus euangelium nobis loquitur, quam CHRISTVS IESVS super omnia benedictus. Ex ipso ergo, & propter ipsum illud audientes, dicamus: Audiuius, & scimus quia hic est uere saluator mundi. Qui enim illo modo credit, infirme & humane credit, & (ut aiunt dialectici) quod est: qui autem isto modo, ualide & diuine, & (ut ijdem dicunt) propter quid est: non enim CHRISTVS propter Samaritanam, sed Samaritana propter CHRISTVM. Mox subdit Ioannes dominum transisse in Galilaeam, dicens. ¶ Post duos autem dies exiit inde, & abiit in Galilaeam. Ipse enim IESVS testimonium perhibuit, quia propheta in sua patria honorem non habet. Cum ergo uenisset in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum omnia uidissent quae fecerat Hierosolymis in die festo. Et ipsi enim uenerat ad diem festum. Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia IESVS adueniret à ludaea in Galilaeam, abiit ad eum, & rogabat eum ut descenderet, & sanaret filium eius, incipiebat enim mori. Dixit ergo IESVS ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei IESVS: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quem dixit ei IESVS, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt dicentes, quia filius eius uiueret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius haberet. Et dixerunt ei, quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei IESVS: Filius tuus uiuit. Et credidit ipse, & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit IESVS, cum uenisset à ludaea in Galilaeam. ¶ Dominus testimonium etiam perhibuit, quod propheta in sua patria honorem non habet, quando in synagoga Nazarenorum coepit legere librum Esaiæ prophetae, & dixit prophetiam illam: Spiritus domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, & reliqua. tunc in oculis eorum fuisse impletam, ut aperit Lucas capite quarto, numero 48. Cui astipulatur Marcus capite sexto, numero 28. Et nunc quoque hic idem perhibet Ioannes. Susceptus est tamen à Galilaeis in parte illa: quia uiderant signa, quae ipse Hierosolymis fecerat in solennibus paschalis celebritatis diebus: ubi & docuerat, & sanauerat quamplurimos, & diuinitatis suae certissima reliquerat argumenta. Et dimissa ciuitate Nazareth, Canam petiit, ubi prius aquam conuerterat in uinum, ut capite secundo huius, numero 18. uisum est. Ad quem locum ut audiuit quidam regulus, siue ut Graece habetur, βασιλικός, id est regius, è Capharnaum ubi agebat, dominum aduentare, ascendit ad eum, rogans ut descenderet Capharnaum, & sanaret filium suum: quia alioqui desperata salute mori incipiebat. Cui & similibus per eum intellectis, respondit dominus, quod uerbis non crederent, nisi & signa, & prodigia uiderent. Sed an nostri aulici, & qui domos regum frequentant, eiusmodi non sunt, qui per aulicum illum figurabantur? Et quamuis esset exiguae fidei, ut qui (nisi descendisset ad puerum praesentia corporali) dominum posse sanare puerum diffidebat: & multo magis posse mortuum suscitare, cum dicebat: Domine descende priusquam moriatur filius meus, nihilominus tanta est dei bonitas, quod pro-

pter se, illum qui ne tantillum quidē promeritus erat, aut dignus ut exaudiretur, exaudiuit: ut nemo in seipso, sed in sola dei bonitate fidat, tamen si faciat quicquid potest erga deum, qui promptior est ad exaudiendum, quam quisquam sit ad rogandum. Et dixit regio illi uiro: Vade, filius tuus uiuit. In quo ostendebat illi signum & portentum, quo insinuabat uerbum suum esse factum suum. Et adiuuit incredulitatē uiri, & credidit quod posteaquam dixerat dominus, uiueret filius suus. Cui descendenti famuli sui puero à febre respirante, & insperato miraculo repente sanato, & perinde ac si laborasset nunquam, prorsus incolumi facto, continuò processerunt obuiam, felix nuncium & mirabile portentum nunciaturi. Nam cum mors esset in foribus, & uita penè explosa, repente uita restituta est (quid enim uoce repentinus?) & mors explosa. Occurrerunt ergo ei in itinere, id nunciantes. Et ille uolens de miraculo certior fieri, interrogauit horam qua melius, siue (ut ait Ioannes) κομφοτερον, id est commodius habuisset. Sed id rogare debuit, quando optime habuit: nunquam enim melius habuit, quam cum dominus potentificum uerbum protulit. Qui responderunt: Heri hora septima reliquit eum febris. Vnde Cana Galilææ à Capharnaum satis longo distare uidetur interuallo, cum dixerint, heri. Quo audito, cognouit aulicus puerū illa hora fuisse sanatum, qua dominus dixerat uerbum, quod uice facti fuit. Ex quo signo, & miraculo facto, credidit ipse, & domus eius tota, quæ ab eo didicist diuinæ potētiae uirtutē, ac solius uerbi dei beneficium: effectum enim uiderant, sed uirtutis operatorem non nouerāt. Sic deus omnem uitæ statum, aulicorum & priuatorum, nobilium & ignobilium, uirorum & mulierum, magnorū & paruulorum, sanorum & ægrorum sua fide implet & perficit. Cæterum hic regulus, statum hominis nobiliter, honorificeq; creati designare potest, interiorēq; hominem. Filius eius, sensualitatē, hominemq; exteriorē, quem adueniente peccato genuit. Capharnaum, domum dei. Febris, concupiscentiarum æstum: ut auaritiæ, ambitionis, & cæterarum id genus pestiū. Quod rogabat regulus, ut dominus descenderet, miserationis diuinæ inclinationē ad infima nostra poscebat. Sed id exigua fide: quia ubi concupiscentiarum infirmitas est, magna fides esse non potest. Dominus ut absens curauit: quia concupiscentia carnis, dei præsentiam non sustinet: etsi homo interior ex creationis nobilitate id efflagitet. Verbo dei febris sanatur: quia ad sanandam carnis concupiscentiam, æstumq; illum adurentem, maxime uerbum dei possit atq; sit efficax. Hora septima sanatur, quando mundanorū supremus feruor incipit declinare. Descendenti regulo boni nunciij occurrunt: quando interiori homini nobiliter creato se humilianti bonæ inspirationes ingeruntur, & plenæ in uerbo dei fiduciæ, & uerbum dei plenissime intelligit uerum esse. Perfectè tunc credit, & eius domus tota: quando mortificata carne, concupiscentijsq; carnis potētii uerbo dei extinctis, omnes potētiae & animæ & corporis, fidei obsequio perfecte mancipantur, & in domo dei perfecta sanitate resident. Hoc sit parabolæ quæsecunq; (indultore domino) mysterium. Hoc fuit secundum signū, quod fecit IESVS cum ueniret à Iudæa ubi baptizabat in Iordane, in Galilæam: nam primum fuit, quod fecit in Samaria de Samaritana. Sed an secundum factum id esse potuerit, quod Matthæus narrat capite octauo, numero 73. de centurione, qui hic diceret regulus? Nequaquā uidetur. Nā dominus illic erat Capharnaū. Cū autē (inquit Matthæus) intrasset Capharnaū, accessit ad eum Centurio: hic autem nō, sed procul in Cana Galilææ. Illic, seruus ægrotabat: hic, filius. Cognouit (inquit) pater, quod illa hora erat. Illic, erat paralyticus: hic, febris. Illic, Centurio non accessit in persona: hic, regulus accessit in persona. Illius, magna fuit fides: istius, exigua. Quare quod narrat hic Ioannes, omnino nouum factum est: quod ideo narrat, quia fuerat ab alijs prætermisum. Detigitur omnibus dominus IESVS, ut intelligant uerbum ipsius esse factum ipsum, ut tam uiua fide in eum credant omnes, ut repente animæ, etsi uicinæ faucibus mortis rapiantur

tis rapiantur ad uitam: & uitam quæ ab altero rãpi non potest: quandoquidẽ dem uerbo dei potentius nihil est. Propter quod patri æterno, & filio eius superbene dicto, & spiritu sancto, uni simpliciq; deo pariterq; trino, in se & propter se sit omnis honor, potestas, & gloria in omnia seculorum secula. Amen.

CAPVT QVINTVM.

Post hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit IESVS Hierosolymam. Est autem Hierosolymis Probatica piscina, quæ cognominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum.

5 Angelus autem domini descendebat secundum tempus in piscinam, & movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat à quacũq; detinebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum uidisset IESVS iacentem, & cognouisset quia iam multum tempus haberet, dicit ei: 10 Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã. Dũ uenio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei IESVS: Surge, tolle grabatum tuũ, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suum, & ambulabat.

15 Erat autẽ sabbatũ in die illo. ¶ Dicebant ergo Iudæi illi, qui sanatus fuerat. Sabbatũ est, non licet tibi tollere grabatum tuũ. Respondit eis: Qui me sanũ fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatũ tuũ, & ambula. Interrogauerunt ergo eũ: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatũ tuũ, & ambula? Is autẽ qui sanus fuerat effectus, nesciebat quis esset. IESVS enim declinauit à turba cõstituta in loco. Postea inuenit eũ IESVS in tẽplo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, iã noli peccare, ne deterius tibi aliquid cõtingat. Abiit ille homo, & nũciauit Iudæis quia IESVS esset, qui fecit eũ sanũ. Propterea persequabantur Iudæi IESVM, quia hæc faciebat in sabbato. ¶ IESVS autẽ respondit eis: Pater meus usq; modo operatur, & ego operor. Propterea ergo 25 magis quærebant eum Iudæi interficere: quia non solum soluebat sabbatũ, sed & patrem suum dicebat deum, æqualẽ se faciens deo. ¶ Respondit itaq; IESVS, & dixit eis: Amen amen dico uobis, nõ potest filius à se facere quicquam, nisi quod uiderit patrẽ facientẽ: quæcunq; enim ille fecerit, hæc & filius similiter facit. ¶ Pater enim diligit filiũ, & omnia demonstrat ei quæ ipse 30 facit: & maiora his demonstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitatur mortuos, & uiuificat: sic & filius quos uult, uiuificat. Neq; enim pater iudicat quenquã: sed omne iudiciũ dedit filio, ut omnes honorificet filium, sicut honorificant patrem. Qui nõ honorificat filium, nõ honorificat patrem qui misit illum. ¶ Amen amen dico uobis, quia qui uerbum meum 35 audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam. Et in iudicium nõ uenit, sed transiet à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quia uenit hora,